

якомога ширше коло людей, а також стануть суб'єктом в реалізації соціальної політики на рівні регіону, надаючи певні соціальні послуги як окремим громадам, так і певним цільовим групам, підвищуючи їх рівень якості життя.

На сьогоднішній день, успішний розвиток соціально-корпоративного партнерства в усіх регіонах України, є одним з пріоритетних напрямків різних галузей.

Висновки. Таким чином, соціальне партнерство виступає важливим механізмом взаємодії суспільства та бізнесу. Система соціального партнерства в Україні є недосконалою і потребує проведення ряду заходів, серед яких: залучення до системи партнерських відносин соціальних груп, які в даний час в неї не включені; реформування чинної нормативно-правової бази з питань соціального партнерства й соціально-трудова відносин, з метою приведення їх у відповідність із нормами міжнародного права; проведення додаткових заходів з боку держави, щодо мотивації роботодавців до участі в соціальному діалозі; проведення заходів по підвищенню поінформованості широких мас суспільства про соціальне партнерство тощо.

Список використаних джерел:

- 1.С.Ю. Олефіров // Соціальне партнерство як механізм взаємодії громадянського суспільства та влади // Електронне наукове фахове видання «Державне управління: удосконалення та розвиток» – № 9, 2013.
- 2.Г.І. Рибак // Соціальне партнерство – перспективний напрямок розвитку підприємництва та підвищення якості життя населення України // Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка» – № 6, 2015.
- 3.Соціальна відповідальність: теорія і практика розвитку: монографія / [А.М. Колот, О.А. Грішнова та ін.]; за наук. ред. д-ра екон. наук, проф. А.М. Колота. – К. : КНЕУ, 2011. – 501 с.
- 4.Ситник Ю.О. Соціальне партнерство в Україні: особливості становлення і перспективи розвитку / Ю.О. Ситник // Наукові записки Кіровоградського національного технічного університету. – 2009. –№5. – С. 81–89.

Рецензент д.е.н., професор Ковальська Л.Л.

УДК 330.46

Кучин С.П., д.е.н., доцент

Луганський національний аграрний університет

ПОЄДНАННЯ КОМПАРАТИВНОГО АНАЛІЗУ, ЕКСПЕРТНОГО МЕТОДУ ТА МЕТОДУ ГОЛОВНИХ КОМПОНЕНТ ПРИ ДОСЛІДЖЕННІ СТАНУ РОЗВИТКУ ТА РІВНЯ БЕЗПЕКИ СОЦІАЛЬНО-КУЛЬТУРНОЇ СФЕРИ УКРАЇНИ

З огляду на значимість соціально-культурної сфери для формування умов прискореного соціально-економічного розвитку держави та людського потенціалу, економічні та управлінські відносини в цій царині стають актуальним об'єктом дослідження сучасних науковців. Окремим науковим завданням є аналіз стану безпеки соціально-культурної сфери, а особливо сфери культури як частини соціального середовища держави. У статті запропоновано методологічний підхід до поєднання компаративного аналізу, експертного методу та методу головних компонент при дослідженні стану розвитку та рівня безпеки соціально-культурної сфери України.

Ключові слова: соціальний, культура, економічний, індекс, аналіз, рейтинг, метод, позиціонування.

Kuchyn S.

COMBINATION OF COMPARATIVE ANALYSIS, EXPERT METHOD AND METHOD OF MAIN COMPONENTS IN STUDY OF THE DEVELOPMENT AND SECURITY LEVEL OF THE SOCIAL AND CULTURAL SCIENCE OF UKRAINE

Given the importance of the socio-cultural sphere for the formation of conditions for accelerated socio-economic development of the state and human potential, economic and managerial relations in this area become an actual object of research of modern scholars. A separate scientific task is to analyze the state of safety of the socio-cultural sphere, and especially the sphere of culture as part of the social environment of the state. The article proposes a methodological approach to the combination of comparative analysis, expert method and the method of the main components in the study of the state of development and the level of safety of the socio-cultural sphere

of Ukraine.

Key words: social, culture, economic, index, analysis, rating, method, positioning.

Кучин С.П.

СОЧЕТАНИЕ КОМПАРАТИВНОГО АНАЛИЗА, ЭКСПЕРТНОГО МЕТОДА И МЕТОДА ГЛАВНЫХ КОМПОНЕНТ ПРИ ИССЛЕДОВАНИИ СОСТОЯНИЯ РАЗВИТИЯ И УРОВНЯ БЕЗОПАСНОСТИ СОЦИАЛЬНО-КУЛЬТУРНОЙ СФЕРЫ УКРАИНЫ

Учитывая значимость социально-культурной сферы для формирования условий ускоренного социально-экономического развития государства и человеческого потенциала, экономические и управленческие отношения в этой области становятся актуальным объектом исследования современных ученых. Отдельным научным заданием является анализ безопасности социально-культурной сферы, особенно сферы культуры как части социальной сферы государства. В статье предложен методологический подход к сочетанию сравнительного анализа, экспертного метода и метода главных компонент при исследовании состояния развития и уровня безопасности социально-культурной сферы Украины.

Ключевые слова: социальный, культура, экономический, индекс, анализ, рейтинг, метод, позиционирование.

Постановка проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. В сучасному науковому середовищі одним з популярних методів аналітичного дослідження стану різних країн світу за їх економічним та соціальним станом є компаративний аналіз. В основі даного методу лежить позиціонування окремої країни за її економічним чи соціальним станом з подальшим відповідним групуванням країн. В залежності від рейтингової позиції країни та на основі розрахунку ряду міжнародних індексів, які становлять інтерес для дослідника відбувається міждержавне порівняння, що визначає існуючий економічний чи соціальний стан та їх вплив на економічне зростання. За своєю суттю компаративний аналіз має ряд недоліків, до прикладу, якщо статистичні показники які потрібні для розрахунку міжнародних рейтингів чи індикаторів відсутні, то ця країна отримує за вказаним складником нульову позицію, що призводить до зниження її загального рейтингу та спотворює результати. Таким чином, при дослідженні стану розвитку соціально-культурного, економічного середовища певної країни слід застосовувати інші методи, наприклад, метод головних компонент та експертний метод, які створюють умови для ґрунтовного аналізу їх безпекових складових.

Питання безпеки були і залишаються вкрай актуальними, враховуючи прагнення держави до захисту своїх національних інтересів та формування нової формації освічених, всебічно розвинених особистостей як фундаментальної ланки українського суспільства. Занепад сфери культури неминуче призводить до духовної деградації людини, що негативно впливає на розвиток трудового потенціалу країни, стає причиною погіршення якості ділової етики та культури спілкування. Формування відповідних ціннісних орієнтацій в суспільстві та на їх основі забезпечення безпеки держави є одним з пріоритетних напрямів державної безпекової та культурної політики.

Таким чином, поєднання компаративного аналізу, експертного методу та методу головних компонент при дослідженні стану розвитку та рівня безпеки соціально-культурної сфери України є важливим науковим та практичним завданням для сучасної української наукової та практичної спільноти.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Сучасний погляд на вирішення поставленої проблеми подано у працях вітчизняних та зарубіжних авторів. Методологія оцінювання рівня безпеки експертним методом, методом головних компонент, компаративний аналіз знайшла своє відображення у працях наступних авторів: Белов В. [1], Верхоглядова Н. [2], Весельська Л. [3], Геєць В. [4], Гнатієнко Г. [5], Грабовецький Б. [6], Гражевська Н. [7], Дробот С. [2],

Живко З. [8], Клебанова Т. [4], Кучерук С. [9], Тоузани Т. [12], Черняк О. [4], Чумаков В. [1], Шевчук І. [13] та інші. В наукових роботах наведених авторів започатковані різні аспекти зазначеної проблематики. Слід відзначити, що проблема оцінювання рівня безпеки сфери культури експертним методом залишається малодослідженою у вітчизняній науковій економічній літературі. Статистичні дані, що використано для написання статті, отримано з електронних ресурсів Statista [11] та Державної служби статистики України [10].

Цілі статті. Мета статті – сформулювати теоретико-методологічні основи для реалізації підходу до оцінювання стану розвитку та рівня безпеки сфери культури експертним методом, методом головних компонент та за допомогою компаративного аналізу. Під час проведення дослідження нами використовувались наступні методи наукового пізнання: аналіз, синтез, вивчення наукових і статистичних джерел, групування, аналітичний метод, прогнозний метод, табличний метод, експертний метод, графічний метод. Запропонований підхід є основою для проведення аналізу рівня макроекономічної та соціально-демографічної безпеки соціально-культурної сфери. Такий підхід доповнює методологію розв’язання невирішених раніше частин загальної проблеми, якій присвячена стаття.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Світовий досвід дослідження соціально-економічних процесів засвідчує наявність великої кількості різноманітних індексів та рейтингів, які позиціонують країни за економічним та соціальним станом, що відображено у таблиці 1.

Таблиця 1

Основні індекси та рейтинги, що використовуються при позиціонують країни світу

За економічним станом	За соціальним станом
Індикатор економічної свободи	Індекс людського розвитку
Індекс сприйняття корупції	Індекс щастя
Рейтинг дефолту	Індекс соціальної глобалізації
Кредитні рейтинги	Індекс бідності
Індекс економічної глобалізації	Індекс суспільства знань
Індекс EMBI	
Індекс SEDA	
Індекс економічного ризику	
Індекс залучення прямих іноземних інвестицій	
Індекс сприйняття корупції	
Індекс мережевої зрілості	

Проаналізуємо сутність декількох згаданих індексів та рейтингів. Так, наприклад, *індекс людського розвитку* відображує рівень бідності, грамотності, освіти, рівень життя населення країни. Цей індекс розраховується ООН та являє собою інтегральний показник, що розраховується щорічно для міждержавного порівняння і вимірювання основних характеристик людського потенціалу досліджуваної території. Він є стандартним інструментом при загальному порівнянні рівня життя різних країн і регіонів. Індекс публікується в рамках програми розвитку ООН у звітах про розвиток людського потенціалу і був розроблений 1990 р. групою економістів на чолі з пакистанцем Махбубом-уль-Хаком. Іншим прикладом індексу, що позиціонують країни за соціальним станом є *індекс щастя*. Індекс розраховується ООН на основі даних Gallup World Poll та враховує показники реального ВВП на душу населення, очікуваної тривалості життя, соціальної підтримки та рівня корупції.

Індекс економічної свободи враховує торгівлю політику, податкове навантаження, втручання держави в економіку, інвестиційний клімат. Індекс розраховується The Heritage Foundation у партнерстві із The Wall Street Journal та визначає рівень лібералізації

взаємодії держави і бізнесу на основі інтегральної оцінки основних чотирьох складових свободи суб'єктів економічної діяльності: верховенство права; право на приватну власність та свободи від корупції; рівень фіскальної свободи; державні витрати; рівень монетарної, інвестиційної та фінансової свободи; відкритість ринків. *Індекс SEDA* розраховується на основі даних щодо сталого економічного розвитку країни. Складається The Boston Consulting Group. Щоб оцінити основні складові добробуту використовують 10 вимірів соціально-економічного розвитку. SEDA оцінює розвиток за 3-часовими горизонтами: поточний рівень добробуту, науково-технічний прогрес (за останні п'ять років) і довгострокова сталість. SEDA демонструє порівняльну ефективність країни. Методологія SEDA дозволяє порівнювати рівень соціально-економічного розвитку країни за такими параметрами: доходи, економічна стабільність, зайнятість населення, рівність доходів, громадянське суспільство, управління, освіта, охорона здоров'я, довкілля та інфраструктура. *Індекс EMBI* розраховує Інвестиційний банк JP Morgan Chase & Co та являє собою інтегральний показник, що розраховується як середньозважений спред валютних облігацій ринків, що розвиваються до прибутковості облігацій Казначейства США.

Показники, що поєднують соціальний та економічний стан називаються *комплексними*, оскільки вони структурно та максимально повно відображають основні показники усіх сфер і галузей економіки, а також політичні, геополітичні та культурні фактори тощо. Для прикладу, до їх переліку відносять:

- індекс глобальної конкурентоспроможності;
- рейтинг глобалізації;
- індекс конкурентоспроможності;
- індекс легкості ведення бізнесу;
- індекс економічного ризику;
- індекс якості життя;
- загальний індекс глобалізації.

Так, наприклад, *індекс глобальної конкурентоспроможності* (Всесвітній економічний форум, Швейцарія) дає змогу оцінити здатність економіки забезпечувати достатньо високу ефективність ведення бізнесу та стадію економічного розвитку країни. Порівнюють конкурентоспроможність країни за 113 змінними. Базовими вимогами є: якість інституцій, інфраструктура, макроекономічна стабільність, охорона здоров'я та початкова освіта. До посилювачів ефективності відносять вищу освіту та професійну підготовку, ефективність ринку товарів, ефективність ринку праці, рівень розвитку фінансового ринку, технологічну готовність. Принциповою особливістю є те, що інтегрально цей індекс враховує концепцію стадій економічного розвитку кожної країни. *Індекс конкурентоспроможності країн світу* (Інститут розвитку менеджменту, Швейцарія) включає понад 320 показників, які об'єднані в 4 групи конкурентоспроможності: «Макроекономічні показники» (78 показників: критерії оцінки національної економіки, міжнародної торгівлі, іноземних інвестицій, зайнятості й цін), «Ефективність уряду» (70 показників: бюджетна, податкова політика, інституційна інфраструктура, регулювання бізнесу, громадські інститути), «Ефективність бізнесу» (67 показників: критерії продуктивності, ринку праці, фінансових ринків, менеджменту, корпоративних цінностей) та «Інфраструктура» (114 показників: базові індикатори інфраструктури, а також коефіцієнти інфраструктури для розвитку технологій, науки, охорони здоров'я, екології й освіти). *Рейтинг глобалізації* (KOF Swiss Economic Institute) дає змогу проранжувати країни, відповідно до їхньої участі у процесах глобалізації, глобальних зв'язків, інтеграції та взаємозалежностей в економічній, соціальній, технологічній, культурній, політичній та екологічній сферах. Індекс розраховує щорічно Швейцарський економічний інститут для 208 країн світу у розрізі трьох складових: економічної, соціальної і політичної. *Індекс легкості ведення бізнесу* (Світовий банк) характеризує легкість і простоту адміністративних процедур малого і середнього підприємництва. Показники щодо розрахунку індексу поділяють на

дві групи: перша група – рівень міцності правових інститутів щодо регулювання бізнесу: кредитування, захист інвесторів, забезпечення виконання договорів, вирішення неплатоспроможності підприємств; друга група – складність і вартість процедур регулювання: реєстрація підприємств, отримання дозволів, реєстрація власності, оподаткування, міжнародна торгівля. *Індекс економічного ризику* (Euromoney) містить реальні розрахунки та результати в 15 категоріях, що в сукупності відносяться до економічного, структурного та політичного ризику. Щоб отримати загальний бал, існують вагові коефіцієнти, за укрупненими категоріями індексу – вагові коефіцієнти такі: політичний ризик – 30%; економічні показники – 30%; структурна оцінка – 10%; кількісне значення боргових показників – 10%; кредитний рейтинг – 10%; відкритість до фінансових ринків та ринків банківських послуг – 10%. У якісній складовій індексу вагомість кожного елемента така: економічний ризик – 43%, політичний ризик – 43%, структурна складова – 14%.

Базуючись на отриманих даних проаналізуємо позиціонування України в світогосподарських процесах на прикладі окремих індексів, що відображено у таблиці 2.

Таблиця 2

Позиціонування України в світогосподарських процесах

Назва індексу	Позиціонування України
Індекс економічної свободи	Протягом останніх шести років лідерами у світовому співтоваристві за цим індексом є Гонконг та Сінгапур. Станом на 2016 рік Україна в порівнянні з 2010 роком не змінила своїх позицій. Однак, значно погіршила свої позиції, порівняно з попередніми роками. До прикладу, у 2015 р. Україна посіла також 162 місце, але у порівнянні до 2014 р. знизилась на 7 рейтингових позицій. Ще трагічнішим є падіння при порівнянні 2016 року з 2000 р. – падіння відбулося на 33 рейтингових пункти. Значення загального індексу економічної свободи в 2015 р. становило 46,9 балів, що менше на 2,4 бали від попереднього року та характеризує Україну як деспотичну. Тобто в проміжку між часовими періодами 2014-2016 рр. Україна засвідчує неоднорідність розвитку національної економічної системи в тому числі і в розрізі її функціональних складових.
Індекс економічної глобалізації	Отримані під час дослідження результати показали, що найбільш залученим в глобальні економічні процеси за період 2011-2018 рр. є Сінгапур, котрий займає всі ці роки лідируюче положення. В 2011 р. на другому місці був Люксембург, а вже в 2018 р. – Гонконг. Ірландія в 2011 р. займала третє місце а в 2018 р. навіть не увійшла до п'ятірки лідерів. Слід зазначити, що в 2011 р. до групи лідерів за рівнем глобальних економічних перетворень входила Мальта (4 місце) проте в 2018 р. вона поступилася місцем Бельгії. Щодо України, то за останні 15 років можна простежити суттєві позитивні зрушення глобалізації всіх сфер суспільного життя. Наприклад, у 2000 р. Україна займала 57 місце в рейтингу зі значенням індексу економічної глобалізації на рівні 58,69, а станом на 2015 р. – 42 позицію в рейтингу, натомість в 2018 р. зайняла вже 89 місце.
Індекс людського розвитку	Упродовж 2000-2016 рр. першу трійку за індексом людського розвитку та за рівнем соціально-культурного стану займають Норвегія, Австралія та Швейцарія відповідно. Що ж до України то в 1990 р. вона посідала 45 місце серед 173 країн світу та входила до переліку країн із високим рівнем розвитку. Однак з часом ситуація погіршилася – в 2014 р. Україна посіла 81 місце, а в 2016 році – опустилася на 84 місце.
Індекс щастя	За вищенаведеним індексом в 2010 р. до п'ятірки країн-лідерів із розвиненою системою соціального захисту увійшли Данія, Норвегія, Швейцарія, Нідерланди, Швеція. В 2018 р. ситуація майже не змінилася, до ТОП-5 країн входять все ті ж країни: Фінляндія, Норвегія, Данія, Ісландія, Швейцарія. Наведене засвідчує, що держава забезпечує баланс у соціально-економічному розвитку шляхом виконання перерозподільної функції, через реалізацію бюджетно-податкового механізму та сприяння розвитку культури. Що ж до України, то за індексом щастя ми спостерігаємо негативну тенденцію, у 2010 р. це було 87 місце, а в 2018 р. – 138 місце. Тобто за останні 7 років місце України в цьому рейтингу знизилось на 55 позицій. Це є свідченням катастрофічного погіршення загального соціально-економічного розвитку країни.

Зазначені індекси певною мірою є відображенням результативності державної

політики у соціальній та гуманітарній сферах, метою якої в Україні є посилення соціальної складової економічної політики, підвищення життєвого рівня населення, зниження рівня безробіття; створення умов для подолання бідності і надмірного майнового розшарування в суспільстві, подолання кризових демографічних процесів. Здійснений компаративний аналіз міжнародних інтегральних рейтингів за країнами світу дає змогу визначити існуючий економічний та соціально-культурний стан і обрати вектори соціально-економічного розвитку.

Культурна сфера являє собою узагальнений результат стану багатьох соціальних та культурних компонентів, які загалом формують «людський капітал», котрий включає стан здоров'я, рівень знань, умінь, культури населення, соціальний капітал (система цінностей). Провідною для розвитку національних соціальних систем визнається роль знань, а людина, яка здатна генерувати ідеї і здійснювати інноваційну діяльність, виступає головним ресурсом розвитку держави.

На рівень безпеки сфери культури впливають два індекси: макроекономічна безпека та соціально-демографічна безпека. Обидва індекси з метою перевірки розраховані нами двома методами: методом головних компонент та експертним методом.

При застосуванні методу головних компонент було використано наступні показники: розмір економіки країни (% до ВВП країн ЄС); відношення обсягу ВВП на одну особу в країні до середнього значення в країнах ЄС; відношення обсягу ВВП за ПКС на особу в країні до середнього значення в країнах ЄС; ВВП на душу населення (в тис. дол. США); ВВП на душу населення за ПКС (в тис. дол. США); рівень тінізації економіки (% ВВП); сальдо поточного рахунку платіжного балансу країни (% ВВП); рівень безробіття (%); темп приросту ВВП (%); чисельність наявного населення (% до рівня 1990 р.); очікувана тривалість життя при народженні (роки); частка населення похилого віку в загальній чисельності населення (станом на кінець звітного періоду) (% (коефіцієнт старіння)); співвідношення сумарних доходів найбільш та найменш забезпечених 20% населення, по загальних доходах (разів); обсяг видатків зведеного бюджету на охорону здоров'я (% ВВП); обсяг видатків зведеного бюджету на освіту (% ВВП); військові витрати (% від ВВП); рівень злочинності, кількість злочинів на 1000 наявного населення; норма бідності (%).

Алгоритм проведення експертного опитування та обробки результатів експертизи містив такі невід'ємні кроки: постановка завдання, окреслення мети дослідження та її логічне формулювання; встановлення відповідальної особи та координатора проведення експертизи; встановлення групи експертів із числа провідних та компетентних фахівців у галузі дослідження та поставлених задач; розробка анкети із чітко окресленим колом питань та варіантами відповідей як за пріоритетністю, так і за бальною шкалою; економіко-статистична обробка експертного опитування; аналіз результатів експертних оцінок та достовірність проведення анкетування. У контексті поставленої нами задачі, основною метою проведення експертного опитування є встановлення вагових коефіцієнтів першого та другого порядків для інтегрального оцінювання рівня економічної безпеки національного економіки.

Висновки. Таким чином, в ході дослідження до складу інтегрального індексу макроекономічної безпеки увійшли такі показники: відношення обсягу ВВП на одну особу до середнього значення, рівень тінізації ВВП, рівень безробіття та темп приросту ВВП. Динаміку інтегрального індексу макроекономічної безпеки за 2000-2016 рр. зображено на рисунку 1.

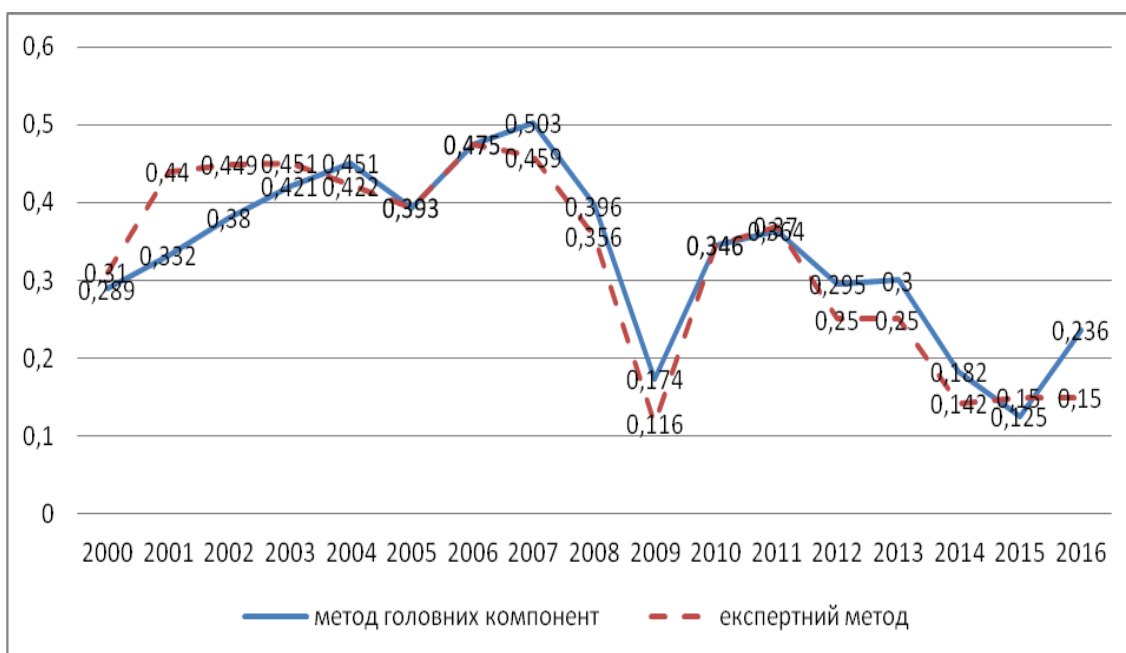

Рис. 1. Динаміка інтегрального індексу макроекономічної безпеки України за 2000-2016 роки

Джерело: розрахунки автора

Протягом 2000-2015 рр. інтегральний індекс макроекономічної безпеки відображає хвилеподібну динаміку досягаючи найвищого рівня в 2004 році та 2006-2007 роках. Отже, макроекономічну безпеку національної економіки у вказаних періодах можна визначити як максимально оптимальну, що позитивно відобразилося також і на стані безпеки в культурі. Такі тенденції можна пояснити збільшенням відношення ВВП на душу населення до середнього значення в країнах-членах ЄС-28, економічним зростанням України; тенденцією до зменшення рівня безробіття та тіньової економіки в 2000-2007 роках

Найбільше зниження інтегрального показника макроекономічної безпеки відбулося в 2009 році та 2014-2015 роках. В 2009 році світова фінансова криза негативно відобразилася на вхідних показниках, а у 2014-2015 рр. погіршення відбулося за рахунок агресії зі сторони Російської Федерації, значними витратами на воєнно-оборонний комплекс. Нажаль, за рівнем та динамікою інтегрованого показника макроекономічної безпеки національна економіка поступається не лише високорозвиненим країнам європейського простору, але й багатьом із нових країн-членів ЄС, що негативно впливає і на стан культури в країні.

До складу інтегрального індексу *соціально-демографічної безпеки* увійшли такі показники: чисельність наявного населення, очікувана тривалість життя при народженні, частка населення похилого віку в загальній чисельності населення, співвідношення сумарних доходів найбільш та найменш забезпечених 20% населення, обсяг видатків зведеного бюджету на культуру, військові витрати, рівень злочинності. Динаміка інтегрального індексу соціально-демографічної безпеки за 2000-2016 роки зображена на рисунку 2.

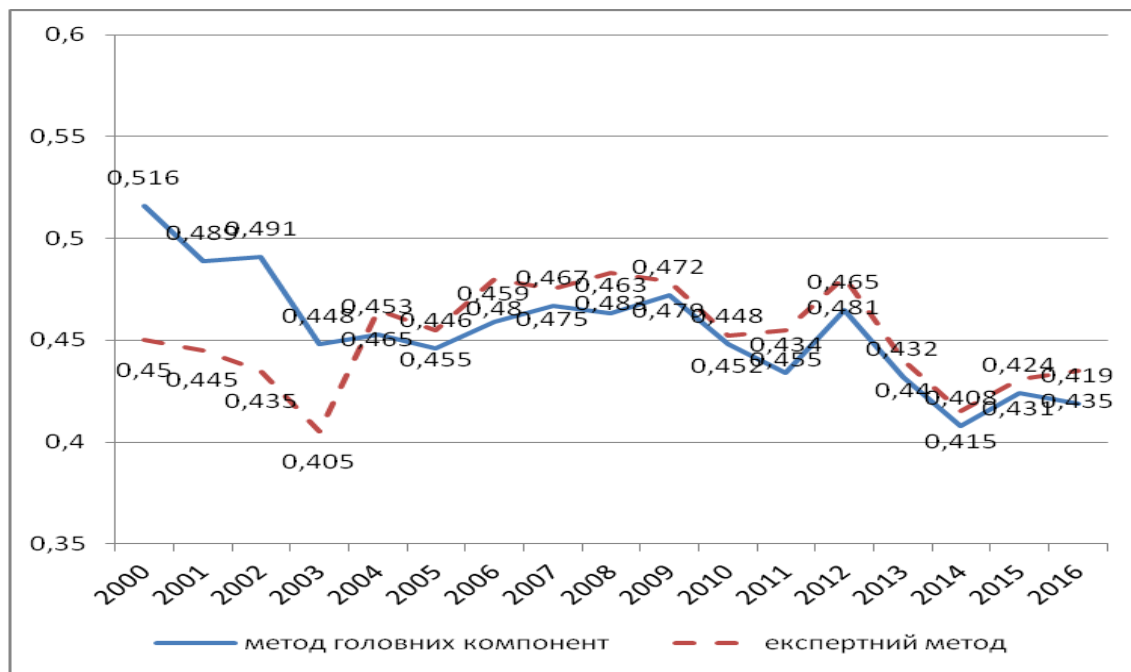

Рис. 2. Динаміка інтегрального індексу соціально-демографічної безпеки України за 2000-2016 роки

Джерело: розрахунки автора

За динамікою, що зображена в таблиці 2, агрегований індекс соціально-демографічної безпеки у 2015 р. засвідчує незахищеність України від соціально-демографічних загроз. Серед головних загроз основною є затяжна депопуляція населення, статистика засвідчує, що чисельність наявного населення в Україні із 1990 р. зменшилася на 17,1%. Відповідно, це призвело до втрат працездатного й інтелектуально-трудового потенціалу та до зростання навантаження на працюючих.

Не менш важливою проблемою є високі темпи старіння нації, тобто збільшення частки людей похилого віку в загальній кількості населення. Також зростає рівень злочинності та збільшується кількість насильницьких смертей, що посилює й так непросту ситуацію в сфері культури.

Міграційні процеси в умовах посиленої зовнішньої агресії, анексії Криму, воєнних дій на Сході країни досягли критичних розмірів та не сприяє культурному розвитку нації. Відповідно вимагають дослідження ціннісних орієнтацій вітчизняного суспільства на стан економічної безпеки.

Негативна тенденція, зображено на рисунках 1 та 2, підтверджує неефективність діючої моделі функціонування безпекової сфери держави. Наведені результати є інформаційним базисом, котрий засвідчує необхідність розробки регуляторних засад та напрямів удосконалення державного регулювання економічним механізмом сфери культури, який дасть можливість покращити динаміку інтегрального індексу соціально-демографічної безпеки України.

Таким чином, в Україні актуальними залишаються питання безпеки, враховуючи прагнення держави до захисту своїх національних інтересів та формування нової формації всебічно розвинених особистостей як фундаментальної ланки українського суспільства. Проведення наукових досліджень в напрямі оцінювання рівня безпеки національної економіки та її структурних складових, визначення векторів соціально-демографічного та економічного розвитку країни залишається пріоритетними завданнями для вітчизняної економічної науки.

Отримані результати та висновки є підґрунтям для поглибленого наукового дослідження проблем розвитку вітчизняної та світової соціально-економічної системи. Практичне значення роботи полягає у тому, що положення та практичні рекомендації дають можливість вирішити порушену науково-практичну проблему, а результати дослідження, що мають прикладний характер, можуть мати практичне застосування.

Список використаних джерел:

1. Белов В., Чумаков В. Нова методика кількісної оцінки узгодженості думок експертів. *Вісник Київського національного торгово-економічного університету*. 2008. № 2. С. 84-90.
2. Верхоглядова Н. І., Дробот С. А. Сутність та компаративний аналіз типів розвитку. *Причорноморські економічні студії*. 2018. Вип. 33. С. 46-50.
3. Весельська Л.А. Соціальна безпека: проблема визначення. *Науковий вісник Академії муніципального управління. Серія «Управління». Збірник наукових праць*. 2010. Вип. 3. С. 457-461.
4. Гесць В. М., Клебанова Т. С., Черняк О. І. та інші. Моделі і методи соціально-економічного прогнозування. Харків: ВД «ІНЖЕК», 2005. 396 с.
5. Гнатієнко Г. М. Експертні технології прийняття рішень. Київ: ТОВ «Маклаут», 2008. 444 с.
6. Грабовецький Б. Є. Методи експертних оцінок: теорія, методологія, напрямки використання. Вінниця: ВНТУ, 2010. 171 с.
7. Гражевська Н. І. Компаративний підхід до аналізу глобальної конкурентноспроможності національних економік. *Теоретичні та прикладні питання економіки*. 2014. Вип. 1. С. 15-24.
8. Живко З. Б. Забезпечення соціально-економічної безпеки в умовах інформаційного суспільства. *Актуальні проблеми економіки*. 2009. №6(96). С. 20-28.
9. Кучерук С. С. Механізми реалізації соціальної безпеки в Україні. *Університетські наукові записки: науковий часопис*. 2007. 4(24). С. 438-444.
10. Статистична інформація URL: <https://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 05.09.2018)
11. Статистична інформація. URL: <https://www.statista.com> (дата звернення: 10.10.2018)
12. Тоузани Т. Компаративний аналіз методів і моделей управління поведінкою соціально-економічних систем. *Бізнес Інформ*. 2018. № 6. С. 193-200.
13. Шевчук І. В. Ключові фактори забезпечення економічної безпеки України: актуальні питання сьогодення. *Соціально-гуманітарний вісник*. 2018. Випуск 24. С. 162-163.

УДК 338.2 : 37.01 : 614

Маркіна І.А., д.е.н., професор

Полтавська державна аграрна академія

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ ТА ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

У статті здійснений аналіз невирішених проблемних питань щодо можливості ефективного забезпечення соціального захисту осіб з особливими потребами на ринку освітніх та медичних послуг. Акцентується увага на формуванні комплексу відповідних вимог щодо захисту цієї категорії населення, оскільки частина положень соціально-економічної політики є зас

тарілою і не відповідає потребам сьогодення. Вказується на створенні певних умов для людей з особливими потребами задля їхньої можливості брати повноцінну участь у всіх сферах суспільного життя нарівні з іншими категоріями громадян.

Ключові слова: інклюзивна освіта, соціальний захист, охорона здоров'я, люди з особливими потребами, реабілітація інвалідів, система соціального захисту, ринок освітніх та медичних послуг, державне регулювання.

Markina I.

SOCIO-ECONOMIC ASPECTS OF INCLUSIVE EDUCATION AND HEALTH CARE

The article analyzed unresolved problem issues regarding the possibility of effective provision of social protection of people with special needs on the market of educational and medical services. The emphasis is on the formation of a set of relevant requirements for the protection of this category of people, since some of the provisions of socio-economic policy were obsoleted and do not meet the needs of the present. It points to the